Original Article Open Access

Child Rights Journal

2022; 4(13): 47-59

Journal Homepage: http://childrightsjournal.ir

International ThinkTank of Human Dignity | The Iranian Association of Medical Law | The Iranian Association of Child Rights

Examining Children's Rights in International Documents and Statute Law with an Emphasis on the Functioning of Child Rights Clinics (Case Study of Citizens of Tehran)

Mahnaz Farajpour[1]

1. Department of International Law, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Dubai, UAE.

ABSTRACT

Background and Aim: Children always need the support of the parents, legislator and society due to their natural and social limitations. From this point of view it is obvious to try to fulfill their rights. In the Convention on the Rights of the Child approved in 1989 which Iran has also acknowledged it and in Iran's legal system there have been changes in criminal views and important achievements in the field of Proceedings of children and adolescents in recent years. In line with these achievements establishing child rights clinics as a center for children's specialized training and advisory affaires, is considered as an important step towards the realization of children's rights. The present study was carried out to answer this main question: What does the effect of establishing child rights clinic on the awareness of children's rights?

Method: This research was conducted using a mixed method (quantitative and qualitative) and with the help of library sources and questionnaires as well as SPSS software, with a sample size of 384 people among married citizens of Tehran in 1401.

Results: The results of testing the hypotheses and reviewing the available documents indicate the significant impact of child rights clinics on the awareness of children's rights.

Conclusion: Teaching and counseling children to protect themselves against any abuse is essential. Child rights clinics are a tool to create awareness and facilitate the implementation of children's rights in international documents and statute laws. However, the audience for the knowledge and education of children's rights is not only themselves, but the familiarity of adults with this issue is always emphasized.

Keywords: Child Rights; Child Rights Convention; Specialized Child Rights Clinics

Corresponding Author: Mahnaz Farajpour; **Email:** farajpour313@gmail.com

Received: May 21, 2022; **Accepted:** June 7, 2022

Please cite this article as:

Farajpour M. Examining Children's Rights in International Documents and Statute Law with an Emphasis on the Functioning of Child Rights Clinics (Case Study of Citizens of Tehran). Child Rights Journal. 2022; 4(13): 47-59.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-23]

This Open Access Article Distributed under the Terms of the Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0 (CC BY-NC 4.0)

مقاله پژوهشی
دسترسی آزاد

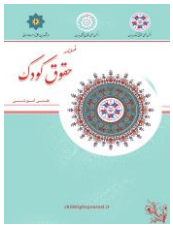

فصلنامه حقوق کودک

دوره چهارم، شماره سیزدهم، بهار ۱۴۰۱، صفحات ۵۹-۴۷

Journal Homepage: http://childrightsjournal.ir

انجمن علمی حقوق کودک ایران
انجمن علمی حقوق پزشکی ایران
اندیشکده بین المللی کرامت انسانی

بررسی حقوق کودک در اسناد بین‌المللی و حقوق موضوعه با تأکید بر کارکرد کلینیک‌های حقوق کودک (مورد مطالعه شهروندان تهران)

مهناز فرجپور[1]

۱. گروه حقوق بین‌الملل، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، دبی، امارات.

چکیده

زمینه و هدف: کودکان به واسطه محدودیت‌های طبیعی و اجتماعی خود، همواره نیازمند حمایت والدین، قانونگذار و جامعه هستند. از این منظر تلاش برای استیفای حقوق آنان امری بدیهی است. در کنوانسیون جهانی حقوق کودک مصوب ۱۹۸۹ میلادی که ایران نیز آن را مورد تصدیق قرار داده، همچنین در قوانین ایران شاهد تحول در دیدگاه‌های کیفری و دستاوردهای مهمی در زمینه دادرسی اطفال و نوجوانان در طی سال‌های اخیر بوده‌ایم؛ در راستای این دستاوردها تأسیس کلینیک‌های حقوق کودک به عنوان مرکزی برای آموزش و اقدامات مشاوره‌ای تخصصی کودکان، گام مهمی در جهت احقاق حقوق کودکان محسوب می‌شود. پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این پرسش اصلی است که تأسیس کلینیک حقوق کودک چه تأثیری بر آگاهی نسبت به حقوق کودکان دارد؟

روش: این پژوهش با استفاده از روش آمیخته (کمی و کیفی) و با کمک‌گرفتن از ابزارهای کتابخانه‌ای و پرسشنامه و همچنین نرم‌افزار SPSS، با حجم نمونه ۳۸۴ نفر در میان شهروندان متأهل شهر تهران در سال ۱۴۰۱ به انجام رسیده است.

یافته‌ها: نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها و بررسی اسناد موجود حاکی از تأثیر معنادار کلینیک‌های حقوق کودک بر آگاهی نسبت به حقوق کودکان است.

نتیجه‌گیری: آموزش و مشاوره به کودکان برای مراقبت از خود در برابر هرگونه سوءاستفاده امری ضروری است. کلینیک‌های حقوق کودک ابزاری برای ایجاد آگاهی و تسهیل اجرای حقوق کودکان در اسناد بین‌المللی و حقوق موضوعه هستند. با این حال، مخاطب شناخت و تعلیم حقوق کودکان تنها خودشان نیستند، بلکه آشنایی بزرگسالان با این مقوله نیز همواره مورد تأکید است.

واژگان کلیدی: حقوق کودک؛ کنوانسیون حقوق کودک؛ کلینیک‌های تخصصی حقوق کودک

نویسنده مسئول: مهناز فرجپور؛ **پست الکترونیک:** farajpour313@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۳۱؛ **تاریخ پذیرش:** ۱۴۰۱/۰۳/۱۷

خواهشمند است این مقاله به روش زیر مورد استناد قرار گیرد:

Farajpour M. Examining Children's Rights in International Documents and Statute Law with an Emphasis on the Functioning of Child Rights Clinics (Case Study of Citizens of Tehran). Child Rights Journal. 2022; 4(13): 47-59.

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-23]

مقدمه

توجه به حقوق اطفال و نوجوانان یکی از دغدغه‌های اساسی دولت‌هاست، زیرا کودکان بی‌تردید از آسیب پذیرترین گروه‌های اجتماع شناخته می‌شوند و کودکان بزه‌کار ممکن است در آینده به بزه‌کاران حرفه‌ای تبدیل شوند و جمعیت بزه‌کاران را با افزایش چشم‌گیری مواجه نمایند. بنابراین دولت‌ها همواره به دنبال سازوکارهایی به منظور جلوگیری از ورود کودکان به چرخه قضایی هستند.

از مهم‌ترین نمادهای توجه به وضعیت کودکان در هر جامعه توسعه یافته‌ای، ساختار حقوقی آن جامعه (ساختار رسمی و غیر رسمی)، از جمله نظام حقوقی می‌باشد. زمانی که ساختار حقوقی یک جامعه نامنسجم، حداقلی و یا جدا از بستر و زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی باشد، بیانگر وضعیت نامناسب کودکان در آن جامعه است. بنابراین سیاست‌ها و تدابیر اندیشیده‌شده در بستر قضازدایی و وضع قوانین حمایتی برای اطفال و نوجوانان معارض با قانون همواره مورد توجه سیاستگذاران و حقوقدانان بوده است تا شرایط برای ادغام‌پذیری دوباره این کودکان در جامعه فراهم آید. از مهم‌ترین دستاوردهای علمی حقوق کودک تأسیس کلینیک‌های تخصصی حقوق کودک در مراکز استان‌ها می‌باشد که با هدف آموزش، معاضدت حقوقی، مشاوره روان‌شناختی، مددکاری اجتماعی، مدیریت آسیب‌هایی که کودکان را تهدید می‌کند و نشر و ترویج حقوق کودک عملیاتی شده است. پژوهش حاضر با استفاده از روش آمیخته (کمی و کیفی) و با کمک گرفتن از ابزارهای کتابخانه‌ای و پرسشنامه که با حجم نمونه ۳۸۴ نفر در میان شهروندان متأهل شهر تهران در سال ۱۴۰۱ به انجام رسیده است، به دنبال پاسخ به این پرسش اصلی است که تأسیس کلینیک حقوق کودک چه تأثیری بر حقوق کودکان دارد؟ مهم‌ترین نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها در این پژوهش حاکی از تأثیر معنادار کلینیک حقوق کودک بر آگاهی از حقوق کودکان است. بنابراین حقوق کودکان ارزش‌هایی نیستند که از پیش‌زمینه و بسترشان جدا و یا مستقل از آن باشند. آموزش کودکان و آگاهی‌دادن به آن‌ها برای مراقبت از خود در برابر هرگونه سوءاستفاده امری ضروری است، اما مخاطب شناخت و تعلیم حقوق کودکان تنها خودشان نیستند، بلکه آشنایی بزرگسالان با این مقوله نیز همواره مورد تأکید است.

۱. پیشینه پژوهش: در این بخش به بررسی چند نمونه از پژوهش‌هایی می‌پردازیم که در حوزه بحث این مقاله انجام شده‌اند.

مقاله «سیر تحولات دادرسی دادگاه اطفال در حقوق کیفری ایران» نوشته اسماعیل کشکولیان (۱۴۰۰ ش.) به این مهم توجه داشته است که قانونگذار ایران در طول چندین دهه قانونگذاری در مورد اطفال، همواره سعی بر آن داشته تا گامی مؤثر در حوزه دادرسی اطفال بردارد، به طوری که علاوه بر ابعاد حقوق کیفری، تحولاتی نیز به لحاظ جرم‌شناسی در حوزه مذکور ایجاد شده است و قانونگذار رویکرد خود را از جرم‌مداری به مجرم‌مداری تغییر داده تا رسیدگی به جرائم اطفال با عدالت و انصاف بیشتری همراه باشد (۱).

در مقاله «کلینیک‌های حقوقی؛ سازوکار مطلوب حمایت و تحقق حقوق کودک» نوشته محمود عباسی و لیلا میربد (۱۳۹۹ ش.) نویسندگان معتقدند آنچه می‌تواند ضامن اجرای مؤثر حقوق کودک باشد، همکاری واقعی نهادهای متولی با نهادهای مدنی است. در همین راستا، اعمال عدالت ترمیمی، آموزش و ترویج حقوق کودک به کودکان، والدین و مربیان، فرهنگ‌سازی ورود قوانین به بستر اجتماع و ایجاد نگرش اجتماعی نسبت به حقوق

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-23]

کودکان، باید در افق اقدامات کلینیک‌های حقوق کودک قرار گیرد (۲).

مقاله «حقوق کودکان و نوجوانان بزه‌کار در ایران: تحلیل چهار حوزه تعیّن‌بخش» نوشته مریم شعبان و سیدمحمد حسینی (۱۳۹۹ ش.) به نحوه مواجهه چهار حوزه اصلی و مرجع در ایران و جهان با بزه‌کاری کودکان و نوجوانان پرداخته و قوانین و مقررات ایران، احکام دین اسلام، میثاق حقوق کودک در اسلام و کنوانسیون حقوق کودک را مورد واکاوی قرار داده است (۳).

در مقاله «مصالح عالیه کودک در حقوق و رویه قضایی ایران و کنوانسیون حقوق کودک» نوشته محمد روشن و حسین احمدی (۱۳۹۸ ش.) بیشتر به مفهوم و فلسفه مصلحت کودک پرداخته شده است (۴).

۲. تبیین مفاهیم اساسی پژوهش

۲-۱. طفل و نوجوان در حقوق ایران: از منظر فقهی، طفل انسانی است که به حد بلوغ شرعی نرسیده است. سن در کنار نشانه‌های دیگر مانند روییدن موی خشن بر زهار، انزال یا خروج منی در پسران و حیض در دختران به عنوان معیار قراردادی اماره بلوغ شناخته شده است. فقهای امامیه سن بلوغ را در دختران نه سال و در پسران پانزده سال تمام قمری قرار داده‌اند. قانونگذار ایران هم در این خصوص از فقه امامیه تبعیت نموده و مستند آن ماده ۱۴۷ قانون مجازات اسلامی است. در تبصره یک ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی سن بلوغ در پسران پانزده سال و در دختران نه سال تمام قمری ذکر شده است. در تبصره یک ماده ۳۰۴ قانون آیین دادرسی کیفری طفل کسی است که به حد بلوغ شرعی نرسیده است. در اصطلاح حقوق کیفری، کودک به کسی اطلاق می‌شود که فاقد پختگی جسمی، ذهنی، عاطفی و روانی لازم برای پذیرش مسئولیت اخلاقی و اجتماعی است (۳).

در حقوق ایران طبق ماده ۳۰۴ قانون آیین دادرسی کیفری به تمام جرائم اطفال و افراد کمتر از هجده سال تمام در دادگاه اطفال و نوجوانان رسیدگی می‌شود. همچنین سن اخذ گواهی‌نامه حداقل هجده سال طبق آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی است. قانون استخدام کشوری هم سن استخدام رسمی را هجده سال تمام دانسته است. به نظر می‌رسد در عرف، افراد زیر هجده سال کودک محسوب می‌شوند. بنابراین روح حقوق حاکم بر سه دوره جنینی، خردسالی و نوجوانی ذیل فضای کودکی یکسان است و شامل عدم مسئولیت جدی و قطعی و نیاز به حمایت و سهل‌گیری است. علاوه بر این دو موضوع تولد و بلوغ دو گلوگاه مهم در کودکی به شمار می‌رود (۲) که عرصه کودکی را به سه مرحله تقسیم می‌کند:

۲-۲. طفل و نوجوان در اسناد بین‌المللی حقوق کودک: در ماده یک کنوانسیون حقوق کودک افراد زیر هجده سال، کودک معرفی شده‌اند، ولی از شروع دوران کودکی چیزی به میان نیامده است، البته این تعریف مطلق و الزامی نیست. در انتهای ماده چنین ذکر شده است: مگر اینکه طبق قانون قابل اجرای دولت‌های عضو در مورد حقوق کودک، سن بلوغ کمتر تشخیص داده شود. این ماده در واقع تعریفی از کودک داشته، اما به دولت‌های عضو این اختیار داده شده است که سن بلوغ

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-23]

کودک را خود تعیین کنند. در بند «الف» ماده ۳۷ کنوانسیون مذکور بیان شده است که مجازات اعدام یا حبس ابد بدون امکان بخشودگی را نمی‌توان درمورد افراد زیر هجده سال اعمال کرد.

ممکن است نویسندگان کنوانسیون حقوق کودک در مورد تعریف کودک به کشورهای اسلامی توجه داشته‌اند که سن بلوغ معیاری برای خارج‌شدن از کودکی محسوب می‌شود (۵). در ماده ۴ سند مذکور به سن مسئولیت کیفری پرداخته شده است، بدین‌ترتیب که در نظام‌های حقوقی که مفهوم سن مسئولیت کیفری برای نوجوانان به رسمیت شناخته می‌شود، با توجه به واقعیت‌های مربوط به بلوغ عاطفی، روانی و عقلی، آغاز این سن، در سنین بسیار پایین تعیین نخواهد شد. در رویکرد امروزی این نکته باید در نظر گرفته شود که آیا کودک دارای توانایی رعایت مؤلفه‌های اخلاقی و روانی مسئولیت کیفری است یا خیر. مطابق قوانین جوامع بین‌المللی نیز، کودک فرد زیر هجده سال است.

۲-۳. کلینیک حقوق کودکان: فلسفه تشکیل کلینیک‌های حقوقی کودک عبارت است از آموزش و ترویج حقوق کودک، معاضدت حقوقی، مشاوره حقوقی، روانشناختی، مددکاری اجتماعی، مدیریت آسیب‌هایی که کودک را تهدید می‌کند، پیشگیری از وقوع جرم توسط و علیه کودکان، حمایت همه‌جانبه از کودکان بزه‌دیده، تلاش در جهت تصویب قوانین حمایتی از اطفال و آموزش، ترویج و اجرای این قوانین، همکاری با نهادهای ذی‌ربط پژوهشی در حوزه قوانین و مقررات و مندرجات کنوانسیون‌های بین‌المللی مربوط به کودکان و اقدامات مطالعاتی و تحقیقاتی توسط دانشگاهیان. کلینیک‌های تخصصی حقوق کودک بهترین ابزار مدیریت آسیب‌های اجتماعی با در نظرگرفتن نظرات کودکان، تلاش در جهت تحقق حقوق کودک در خانواده، بهره‌مندی از فضای مجازی جهت آموزش خانواده، آموزش مهارت ارتباطی کودک، ارتقاء سواد و فرهنگ استفاده از اینترنت و امنیت فضای مجازی، آموزش مندرجات حقوق کودک به زبان ساده برای عموم جهت بالابردن آگاهی حقوق کودکان و همکاری نهادهای ذی‌ربط، از جمله آموزش و پرورش، دادگستری، استانداری، شهرداری، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، کانون وکلا، کانون اصلاح و تربیت با کنشگران فعال در حوزه حقوق کودک و حلقه واسط شهروندان و سیستم قضایی محسوب می‌شوند که تراکم پرونده‌های قضایی را کاهش و آگهی‌های عمومی را افزایش می‌دهند و زمینه را برای پرورش کارآموزان و دانشجویان متعهد و مسئولیت‌پذیر فراهم می‌آورند (۲).

روش

پژوهش حاضر با استفاده از روش آمیخته (کمی و کیفی) و همچنین با کمک‌گرفتن از ابزارهای کتابخانه‌ای و پرسشنامه به انجام رسیده است. پرسشنامه محقق‌ساخته برای حجم نمونه ۳۸۴ نفر از شهروندان متأهل شهر تهران در سال ۱۴۰۱ طراحی و مورد استفاده قرار گرفت. دیدگاه‌های این افراد برای تحلیل کارکرد کلینیک‌های تخصصی حقوق کودک، مورد پرسش و سنجش قرار گرفتند.

یافته‌ها

۱. کنوانسیون حقوق کودک: قبل از تصویب کنوانسیون حقوق کودک به طور واقعی حقوق اساسی و بنیادی برای کودکان وجود نداشت و حقوقی که کودکان از آن منتفع می‌شدند همان بود که برای سایر افراد بشری به رسمیت شناخته شده بود (۶).

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-23]

بی‌تردید چارچوب اصلی حقوق بشر برای کودکان، کنوانسیون حقوق کودک سازمان ملل و دو پروتکل الحاقی (اختیاری) آن، یعنی منع استفاده و به‌کارگیری کودکان در منازعه‌های مسلحانه و فروش، استثمار جنسی و هرزه‌نگاری کودکان است. این اسناد حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کودکان را بیان می‌کند. دولت‌هایی که این معاهده را امضا کردند موظف به اجرای آن هستند و کمیته حقوق کودک ملل متحد مرجع نظارتی آنها تعیین شده است. این کنوانسیون در ۲۰ نوامبر ۱۹۸۹ مورد پذیرش مجمع عمومی سازمان ملل متحد قرار گرفت و در ۲ سپتامبر ۱۹۹۲ لازم‌الاجرا شد. تاکنون ۱۹۳ کشور این کنوانسیون را تصویب کرده یا به آن ملحق شده‌اند. به این ترتیب این سند مقبول‌ترین سند حقوق بشر در تاریخ می‌باشد. کنوانسیون حقوق کودک از ماده ۱ تا ۴۱ برخی از حقوق کودکان را نه به صورت جامع، بلکه به صورت فراگیر بیان می‌کند (۷).

این کنوانسیون مشتمل بر ۱ مقدمه و ۵۴ ماده است که در سه بخش تنظیم و تدوین شده است. بخش اول کنوانسیون که متضمن ۴۹ ماده است به بیان حقوق کودکان پرداخته، بخش دوم که مواد ۴۲ تا ۴۵ را دربر می‌گیرد، به مقدمات اجرای معاهده می‌پردازد و بخش سوم که مواد ۴۶ و ۵۴ کنوانسیون را شامل می‌شود، مربوط به نحوه امضا و تصویب معاهده است.

کنوانسیون حقوق کودک به منظور ایجاد قواعد و مقرراتی به وجود آمده است که حقوق کودک را تأمین و حفظ کند و همچنین موجب پیشرفت و رشد او شود. مبنای این کنوانسیون رعایت مصالح عالیه کودکان و منع تبعیض درباره آنان است و می‌کوشد تا کودکان بدون هیچ‌گونه تبعیضی از حداقل حقوق برای داشتن زندگی توأم با رفاه بهره‌مند باشند (۸).

در کنوانسیون حقوق کودک به داشتن حق حیات و بقا و رشد برای کودکان اشاره شده و کشورهای عضو را متعهد به ایجاد حداکثر امکانات برای بقا و پیشرفت کودک می‌کند. مبانی پیمان‌نامه حقوق کودک، تأمین حقوق مدنی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی کودکان است (۹).

۲. تبیین حدود حمایت از حقوق کودک در قوانین ایران: در قوانین ایران برای اشتغال کودکان و نوجوانان مقررات ویژه منظور شده است. مطابق ماده ۷۹ قانون کار به کارگماردن افراد کمتر از ۱۵ سال تمام ممنوع است و کارفرمایان متخلف از این قانون با کیفر جزای نقدی و در صورت تکرار تخلف با مجازات حبس رو به رو می‌شوند.

بر اساس قوانین ایران تعلیم کودک حق مسلم او است و دولت و اولیای کودک همگی در این مسئولیت شریک هستند. از یکسو مطابق اصل ۳۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران دولت موظف است وسایل آموزش و پرورش رایگان تا پایان دوره متوسطه را برای همه ملت فراهم کند و از سوی دیگر، به موجب قانون تأمین وسایل و امکانات تحصیل اطفال و جوانان ایرانی مصوب مرداد ۱۳۵۳، اولیا یا سرپرستان قانونی کودکان موظف‌اند با استفاده از امکانات کودکان خود را به فراگیری دانش یا یادگرفتن حرفه‌ای بگمارند و نمی‌توانند مواردی مانند تنگدستی را دستاویزی برای امتناع از این کار قرار دهند، حتی برای جلوگیری از تحصیل کودکان، کیفر جزای نقدی و در مواردی مجازات حبس پیش‌بینی شده است. قانونگذار ایرانی چنان به آموزش کودکان اهمیت داده که حتی در کانون‌های اصلاح و تربیت و ندامتگاه‌های ویژه کودکان و نوجوانان کلاس‌های درس تشکیل می‌گردد تا در تحصیل آن‌ها وقفه ایجاد نشود (۱۰).

بر اساس قوانین ایران کودکان مانند بزرگسالان از حقوق سیاسی و مدنی برخوردارند، ولی تا رفع محجوریت نمی‌توانند حقوق خود را اعمال کنند (۱۱).

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-23]

در قوانین کیفری نیز اصل دادرسی به نفع کودکان در آرای محاکم رعایت می‌شود و مصالح عالیه کودکان در صدور رأی مورد لحاظ قرار می‌گیرد.

۳. مشابهت‌های حقوق کودک در ایران و کنوانسیون حقوق کودک: به موجب کنوانسیون حقوق کودک، هیچ کودکی نباید به طور غیر قانونی و یا اختیاری زندانی شود و در صورت ضرورت بازداشت باید این اقدامات مورد توجه قرار گیرد:

توسل به بازداشت باید در کوتاه‌ترین مدت ممکن باشد.

از بازداشت به عنوان آخرین راه حل استفاده گردد.

توسل به بازداشت باید مطابق قانون باشد.

موضوع بازداشت کودک باید در اسرع وقت توسط یک مقام یا ارگان قضایی بی‌طرف و مستقل رسیدگی و تعیین تکلیف گردد (بند ۳ ماده ۴۰ کنوانسیون حقوق کودک).

در ایران نیز علاوه بر اینکه اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی بر این مهم تأکید دارد، در صورت بازداشت متهم مقرر شده که حداکثر ظرف مدت ۲۴ ساعت پرونده به مراجع صالح قضایی ارسال و مقدمات محاکمه در اسرع وقت فراهم گردد و متخلف از این اصل طبق قانون مجازات شود. قانون آیین دادرسی کیفری موادی را به این امر اختصاص داده و توقف متهم بیش از ۲۴ ساعت از طرف مأموران انتظامی و یا مقامات قضایی بدون تعیین تکلیف، به موجب اصل ۱۲۴ این قانون موجب انفصال آنان از شغل خواهد شد.

در ارتباط با اجتناب از ورود صدمه به کودک در کنوانسیون آمده که هیچ کودکی نباید تحت شکنجه یا سایر رفتارهای بی‌رحمانه و غیر انسانی یا مغایر با شؤون انسانی قرار گیرد (بند «الف» ماده ۳۷ کنوانسیون حقوق کودک). در حقوق ایران در جهت حفظ شأن کودک باید از واژه صدمه تفسیر موسع به عمل آورد و آن را شامل هرگونه ضرب و شتم بدنی و توهین لفظی و همچنین لطمه روانی به کودک دانست. قوانین دولت جمهوری اسلامی مبتنی است بر نفی هرگونه شکنجه و آزار نسبت به افراد و این موضوع در قانون اساسی جمهوری اسلامی تضمین گردیده است. در قوانین عادی نیز برای کسانی که از این اصل تخلف ورزند مجازاتی در نظر گرفته شده و از کسانی که مورد آزار و شکنجه قرار گیرند، حمایت‌های قانونی لازم به عمل آمده است (۱۲).

۴. آمار توصیفی: تحلیل داده‌های مربوط به جنسیت پاسخ‌دهندگان: همانطوری که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، از بین ۳۸۴ نفر پاسخ‌دهنده، ۶۶/۶۷ درصد آن‌ها (۲۵۶ نفر) زن و ۳۳/۳۳ درصد آن‌ها (۱۲۸ نفر) مرد می‌باشند. در جدول فراوانی و نمودار وضعیت جنسیتی پاسخ‌دهندگان مشخص گردیده است.

جدول ۱: توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان با توجه به جنسیت

جنسیت	فراوانی	فراوانی درصدی	فراوانی تجمعی درصدی
زن	۲۵۶	۶۶/۶۷	۶۶/۶۷
مرد	۱۲۸	۳۳/۳۳	۱۰۰
کل	۳۸۴	۱۰۰	

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-23]

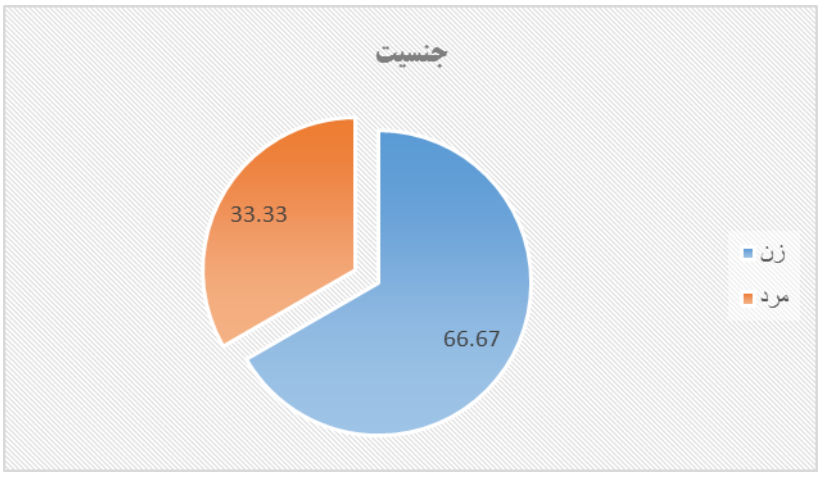

نمودار ۱: توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان با توجه به جنسیت

تحلیل داده‌های مربوط به فرزند پاسخ‌دهندگان: همانطوری که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، از بین ۳۸۴ نفر پاسخ‌دهنده، ۷۰/۳۱ درصد آن‌ها (۲۷۰ نفر) دارای فرزند و ۲۹/۶۹ درصد درصد آن‌ها (۱۱۴ نفر) فاقد فرزند هستند. در جدول فراوانی و نمودار وضعیت جنسیتی پاسخ‌دهندگان مشخص گردیده است.

جدول ۲: توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان با توجه به فرزند

تأهل	فراوانی	فراوانی درصدی	فراوانی تجمعی درصدی
فرزند دارم	۲۷۰	۷۰/۳۱	۷۰/۳۱
فرزند ندارم	۱۱۴	۲۹/۶۹	۱۰۰
کل	۳۸۴	۱۰۰	

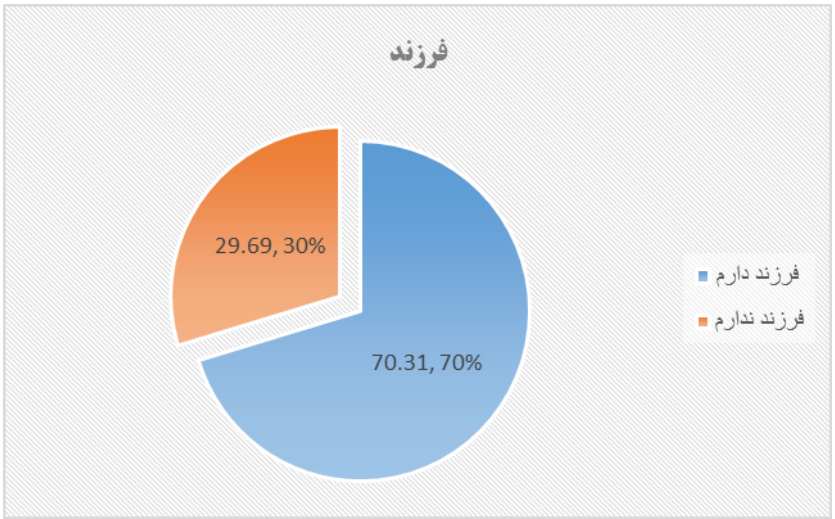

نمودار ۲: توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان با توجه به فرزند

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-23]

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

تحلیل داده‌های مربوط به تحصیلات پاسخ‌دهندگان: با توجه به پاسخ‌های شرکت‌کنندگان در پژوهش مشخص گردید که ۱۳/۸ درصد پاسخ‌دهندگان (۵۳ نفر) دارای تحصیلات زیردیپلم، ۱۷/۴۵ درصد (۶۷ نفر) دارای تحصیلات فوق دیپلم، ۴۳/۷۵ درصد (۱۶۸ نفر) دارای تحصیلات لیسانس و ۲۵ درصد (۹۶ نفر) دارای تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر می‌باشند. در جدول فراوانی (تعداد و درصد) و نمودار میزان تحصیلات پاسخ‌دهندگان مشخص گردیده است.

جدول ۳: توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان با توجه به تحصیلات

تحصیلات	فراوانی	فراوانی درصدی	فراوانی تجمعی درصدی
زیردیپلم	۵۳	۱۳/۸	۱۳/۸
فوق دیپلم	۶۷	۱۷/۴۵	۳۱/۲۵
لیسانس	۱۶۸	۴۳/۷۵	۷۵
فوق لیسانس و بالاتر	۹۶	۲۵	۱۰۰
کل	۳۸۴	۱۰۰	

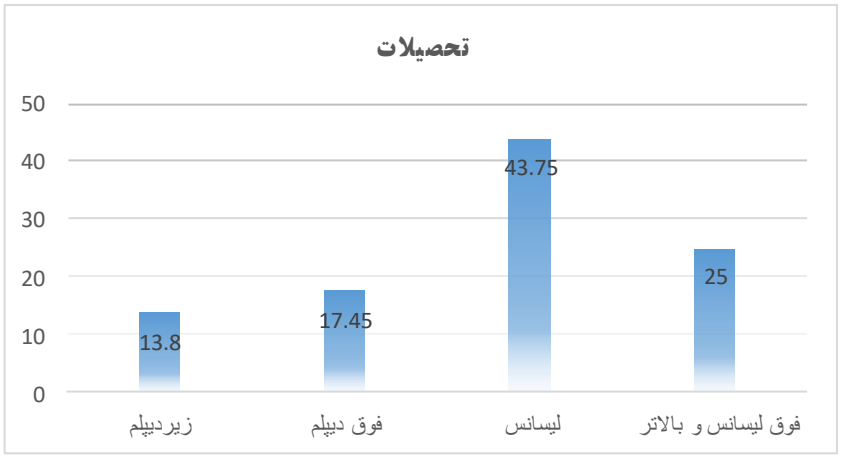

نمودار ۳: توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان با توجه به تحصیلات

توصیف متغیرهای مورد مطالعه: واضح است که از داده‌های خام به تنهایی نمی‌توان اطلاعات اساسی کسب کرد و باید تا حد توان آن‌ها را به وسیله شاخص‌ها خلاصه نمود. در این بخش به توصیف متغیرهای اصلی تحقیق پرداخته می‌شود.

لازم بذکر که جهت ایجاد متغیرها از میانگین گویه‌های مربوط به هر متغیر استفاده شده است.

کاملاً موافق	موافق	نه مخالف نه موافق	مخالف	کاملاً مخالف
۵	۴	۳	۲	۱

شاخص‌های توصیفی متغیرها در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴: شاخص‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه

متغیر	تعداد گویه	تعداد نمونه	میانگین	میانه	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
تأسیس کلینیک حقوق کودک	۱۰	۳۸۴	۳/۷۶	۳/۷۵	۰/۴۳	۰/۳۸	۰/۳۶

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-23]

آگاهی از حقوق کودکان	۸	۳۸۴	۳/۸۱	۳/۸۵	۰/۴۸	-۰/۳۴	-۰/۳۸
بزه‌کاری کودکان	۴	۳۸۴	۳/۸۳	۳/۷۶	۰/۴۹	۰/۳۱	۰/۳۰

جدول ۴ بیانگر این است که نمره کل تأسیس کلینیک حقوق کودک با استفاده از ۱۰ گویه مورد بررسی قرار گرفته و میانگین نمرات پاسخگویان در این متغیر (تأسیس کلینیک حقوق کودک) ۳/۷۶ و انحراف معیار آن ۰/۴۳ می‌باشد. نمره کل آگاهی از حقوق کودکان با استفاده از ۸ گویه بررسی شده و میانگین نمرات پاسخگویان در این متغیر (آگاهی از حقوق کودکان) ۳/۸۱ و انحراف معیار آن ۰/۴۸ است. نمره کل بزه‌کاری کودکان با استفاده از ۴ گویه مورد بررسی قرار گرفته و میانگین نمرات پاسخگویان در این متغیر (بزه‌کاری کودکان ۳/۸۳) و انحراف معیار آن ۰/۴۹ می‌باشد.

شایان ذکر است که که ضرایب چولگی و کشیدگی تمامی متغیرهای مورد مطالعه در تحقیق در بازه امن و قابل قبول (۲+ و ۲-) قرار دارد، لذا می‌توان نتیجه گرفت که داده‌های جمع‌آوری‌شده مطلوب و قابل استناد می‌باشند.

آزمون کلموگروف اسمیرنوف: قبل از هر اقدامی بایستی آزمون نرمال‌بودن برای داده‌های جمع‌آوری‌شده را انجام داد تا در بررسی فرضیات از آزمون مناسب استفاده شده باشد. توزیع نرمال بدین‌معناست که توزیع متغیرها در دو طرف میانگین یکسان باشد، به طوری که نمودار توزیع شکل زنگوله‌ای داشته باشد. اگر توزیع متغیرها نرمال نباشد، نمودار توزیع از حالت زنگوله‌ای خارج خواهد شد و به سمت چپ و یا راست متغیر میانگین متمایل می‌شود. زمانی که توزیع متغیرها نرمال باشد، جهت آزمون فرضیات از آزمون‌های پارامتریک استفاده می‌شود و در غیر این صورت آزمون‌های ناپارامتریک مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این بخش جهت بررسی نرمال‌بودن داده‌ها از آزمون کلموگروف ـ اسمیرنوف (k-s) استفاده می‌نمائیم. فرضیه‌های آماری این آزمون به صورت ذیل تعریف می‌شود:

اگر سطح معناداری این آزمون از مقدار خطای ۰/۰۵ کمتر باشد، نشان از غیر نرمال‌بودن و اگر از ۰/۰۵ بیشتر باشد، نشان از نرمال‌بودن داده‌های متغیر می‌باشد.

ـ H_O: توزیع داده‌ها نرمال است.

ـ H_1: توزیع داده‌ها نرمال نیست.

جدول ۵: نتایج نرمال‌بودن متغیرهای موجود در پژوهش

متغیرهای تحقیق	مقدار آماره‌ها k-s	سطح معناداری	نتیجه
تأسیس کلینیک حقوق کودک	۰/۰۲۵	۰/۱۱	نرمال است
آگاهی از حقوق کودکان	۰/۰۲۷	۰/۱۳	نرمال است
بزه‌کاری کودکان	۰/۰۳۲	۰/۱۹	نرمال است

همانطور که در جدول ۵ مشخص است، چون سطح معناداری تمامی متغیرهای تحقیق بیشتر از سطح خطای ۰/۰۵ محاسبه شده است، می‌توان گفت که متغیرها از توزیع نرمال پیروی می‌کنند.

۵. آمار استنباطی: بررسی فرضیه‌های پژوهش: فرضیه اول: تأسیس کلینیک حقوق کودک چه تأثیری بر آگاهی از حقوق کودکان دارد؟

برای تحلیل مدل رگرسیونی تأثیر تأسیس کلینیک حقوق کودک بر آگاهی از حقوق کودکان از تحلیل (آنالیز) واریانس AVOVA استفاده می‌شود. فرضیه‌های آماری

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-23]

مناسب‌بودن مدل رگرسیونی به صورت زیر نوشته می‌شود:

فرضیه صفر: مدل رگرسیونی مناسب نیست.

فرضیه مقابل: مدل رگرسیونی مناسب است.

جدول ۶: نتایج تحلیل واریانس مدل رگرسیونی فرضیه اول

مدل ۱: تأسیس کلینیک حقوق کودک ۰/۵۷۷+۳.۹۵/۹۵= آگاهی از حقوق کودکان

منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آمار F	P – مقدار
رگرسیون	۱۷/۵۲	۱	۱۷/۵۲	۶۲/۳۲	۰/۰۰
خطا	۱۲/۸۵	۲۶۵	۰/۳۵۰		
کل	۲۶/۲۸	۲۶۳			

آماره دوربین واتسون: ۱/۸۵

نتایج تجزیه و تحلیل واریانس (ANOVA) مدل رگرسیونی در جدول ۶ آمده است. با توجه به اینکه p- مقدار آزمون برابر ۰/۰۰ و از سطح خطای نوع اول ۰/۰۵ کوچک‌تر است، می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی مناسب است. مفروضات اساسی آزمون، یعنی نرمال‌بودن توزیع باقی‌مانده‌ها تأیید می‌گردد و با توجه به اینکه مقدار آماره دوربین واتسون برابر ۱/۸۵ و بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، فرض استقلال مانده‌ها نیز پذیرفته می‌شود.

جدول ۷: نتایج آزمون فرضیه اول

فرضیه اول	ضریب مسیر	آماره T	سطح معناداری	نتیجه
تأسیس کلینیک حقوق کودک ← آگاهی از حقوق کودکان	۰/۵۶۸	۶/۸۵	Sig<0.01	تأیید

جدول ۷ نتایج تحلیل مسیر رگرسیونی فرضیه ۱ را نشان می‌دهد. مشاهده می‌شود که مقدار ضریب مسیر تأسیس کلینیک حقوق کودک بر آگاهی از حقوق کودکان برابر با ۰/۵۶۸ است. همچنین آماره آزمون T برابر با ۶/۸۵ و p- مقدار برابر ۰/۰۰۰ به دست آمده است، لذا با توجه به اینکه p- مقدار آزمون‌های نوع اول ۰/۰۵ کوچک‌تر است، می‌توان این‌گونه استنباط نمود که از لحاظ آماری تأسیس کلینیک حقوق کودک بر آگاهی از حقوق کودکان تأثیر مثبت و معناداری ایجاد می‌نماید.

فرضیه دوم: تأسیس کلینیک‌های حقوق کودک چه تأثیری بر کاهش بزه‌کاری کودکان دارد؟

برای تحلیل مدل رگرسیونی تأثیر تأسیس کلینیک‌های حقوق کودک بر بزه‌کاری کودکان از تحلیل (آنالیز) واریانس AVOVA استفاده می‌شود. فرضیه‌های آماری مناسب‌بودن مدل رگرسیونی به صورت زیر نوشته می‌شود:

فرضیه صفر: مدل رگرسیونی مناسب نیست.

فرضیه مقابل: مدل رگرسیونی مناسب است.

جدول ۸: نتایج تحلیل واریانس مدل رگرسیونی فرضیه دوم

مدل ۲: تأسیس کلینیک‌های حقوق کودک ۰/۷۰۵+۳/۹۵= بزه‌کاری کودکان

منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آمار F	P – مقدار
رگرسیون	۱۱/۵۲	۱	۱۱/۵۲	۶۴/۳۲	۰/۰۰
خطا	۲۵/۳۰	۲۹۵	۰/۱۷۴		
کل	۳۸/۸۵	۲۹۴			

آماره دوربین واتسون: ۲/۴۲

نتایج تجزیه و تحلیل واریانس (ANOVA) مدل رگرسیونی در جدول ۸ آمده است. با توجه به اینکه p- مقدار آزمون برابر ۰/۰۰ و از سطح خطای نوع اول ۰/۰۵ کوچک‌تر است، می‌توان نتیجه گرفت مدل رگرسیونی مناسب است. مفروضات اساسی آزمون، یعنی نرمال‌بودن توزیع باقی‌مانده‌ها تأیید می‌گردد و با توجه به اینکه مقدار آماره دوربین واتسون برابر ۲/۴۲ و بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، فرض استقلال مانده‌ها نیز پذیرفته می‌شود.

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-23]

جدول ۹: نتایج آزمون فرضیه دوم

فرضیه دوم	ضریب مسیر	مقدار آماره T	سطح معناداری	نتیجه
تأسیس کلینیک‌های حقوق کودک ← بزه‌کاری کودکان	۰/۶۵۱	۸/۶۱	Sig<0.01	تأیید

جدول ۹ نتایج تحلیل مسیر رگرسیونی فرضیه ۲ را نشان می‌دهد. مشاهده می‌شود که مقدار ضریب مسیر تأسیس کلینیک‌های حقوق کودک بر بزه‌کاری کودکان برابر با ۰/۶۵۱ است. همچنین آماره آزمون T برابر با ۸/۶۱ و p- مقدار برابر ۰/۰۰۰ به دست آمده است، لذا با توجه به اینکه p- مقدار آزمون‌های نوع اول ۰/۰۵ کوچک‌تر است، می‌توان این‌گونه استنباط نمود که از لحاظ آماری تأسیس کلینیک‌های حقوق کودک بر کاهش بزه‌کاری کودکان تأثیر مثبت و معناداری ایجاد می‌نماید.

بحث و نتیجه‌گیری

حقوق کودک همواره در طول تاریخ در معرض تضییع قرار گرفته شده است. بنابراین ارائه راهکارهای تحقق حقوق کودکان باید با رعایت مصالح عالیه آن‌ها صورت گیرد. گذشته از سازوکارهای اسناد بین‌المللی و قوانین داخلی، نهادهای مردم‌نهاد با توجه به نقش سازنده خود می‌توانند به تحقق همه‌جانبه این مهم عینیت ببخشند. بنابراین در پژوهش حاضر تلاش شده است که حقوق کودک بر مبنای کنوانسیون حقوق کودک و قوانین موضوعه ایران مورد واکاوی قرار گیرد. برای تحلیل کارکرد کلینیک‌های تخصصی حقوق کودک ۳۸۴ نفر از متأهلین شهر تهران از طریق پرسشنامه محقق‌ساخته مورد پرسش و سنجش قرار گرفتند. نتایج تحقیق به صورت کمی (پرسشنامه) نشان می‌دهد که فرضیه اول تحقیق تأیید شده است، بدین‌معنی که بین دو متغیر یعنی تأسیس کلینیک حقوق کودک و آگاهی از حقوق کودکان رابطه معنادار و قوی وجود دارد، به طوری که با افزایش تأسیس کلینیک حقوق کودک، میزان آگاهی از حقوق کودکان افزایش می‌یابد و بالعکس؛ فرضیه دوم تحقیق نیز تأیید شده است، بدین‌معنی که بین دو متغیر، یعنی تأسیس کلینیک‌های حقوق کودک و بزه‌کاری کودکان نیز رابطه معنادار و قوی وجود دارد، به طوری که با افزایش تأسیس کلینیک‌های حقوق کودک، میزان بزه‌کاری کودکان کاهش می‌یابد و بالعکس.

در مجموع از ترکیب نتایج تحقیق به صورت کمی (پرسشنامه) و کیفی (مطالعه منابع و...) می‌توان چنین برداشت کرد که کلینیک‌های تخصصی حقوق کودک گامی مؤثر در راستای حمایت از حقوق کودک در سطح کشور و انجام معاضدت‌های حقوقی برای کودکان و پاسخگویی به سؤالات و ابهامات حقوقی کودکان است و در آینده نزدیک کودکان ایران می‌توانند به جایگاه شایسته خود دست یابند.

ملاحظات اخلاقی

در پژوهش حاضر جنبه‌های اخلاقی مطالعه کتابخانه‌ای شامل اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

تضاد منافع

نویسنده هیچ‌گونه تضاد منافع احتمالی را در رابطه با تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله اعلام نکرده است.

تشکر و قدردانی

ابراز نشده است.

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-23]

References

1. Kashkoulian E, Heidari M. The Course of Juvenile Court Proceedings in Iranian Criminal Law. Child Rights Journal. 2021; 3(9): 35-47. [Persian]

2. Abbasi M, Mirbod L. Legal clinics; Desirable Mechanism for Protection and Substantiation of Children's Rights. Child Rights Journal. 2020; 2(8): 11-46. [Persian]

3. Sha'ban M, Hosseini M. The Rights of Delinquent Children and Adolescents in Iran: An Analysis of Four Determining Areas. Child Rights J 2020; 2(7): 31-59. [Persian]

4. Roshan M, Hamdi H. Child Great Interests in Iran's Judiciary and Convention on the Rights of the Child. Child Rights Journal. 2019; 1(1): 11-36. [Persian]

5. Moazenzadegan HA, Gholami N. A study on the developments of the Criminal Procedure Code: Adolescent's criminal provisions. Biannual Journal of Family Law and Jurisprudence. 2019; 24(70): 135-161. [Persian]

6. Peyvandi GH. Children's rights. Tehran: Publications of the Islamic Culture and Thought Research Center; 2019. [Persian]

7. Tabibi Jebeli M, Aliyan A, Raei Dehagi M. Legal and Jurisprudential Point of View about Mechanisms Protecting Rights against Child Abuse. Biannual Journal of Family Law and Jurisprudence. 2013; 18(58): 81-106. [Persian]

8. Hosseini MR. Responsibility of Governments and Mechanisms for Protecting Children's Rights in Cyberspace. Child Rights Journal. 2020; 1(4): 31-59. [Persian]

9. Abed Khorasani MR. A Prelude to the Law of the Child. Tehran: Mizan Publications; 2009. [Persian]

10. Raees zadeh M. Children's rights in Islam (religious texts and jurisprudence) and Iranian laws. Available at: https://www.rasekhoon.net /article/show/1232119. [Persian]

11. Pangh F. Criminal rights of children and adolescents in Iran's legal system according to the law of criminal procedure. The Second National Conference on Law and Judicial Studies; 2017.

12. Abolhasani Z. Analysis of the rights of orphaned and badly cared for children according to the laws of Iran and the Convention on the Rights of the Child. Master's Thesis. Tehran: Shahid Motahari University; 2013. [Persian]

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-23]

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.